

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.3.45>

OPERACJE TAKTYCZNE W DOCHODZENIU W SPRAWIE PRZESTĘPSTW PONADNARODOWYCH

Vitvitskyi Anton

*Inspektor Sektora Reagowania Policji Patrolowej Wydziału Policji nr 6 Zaporoskiej Rejonowej Komendy
Policji Urzędu Głównego Narodowej Policji Ukrainy w Obwodzie Zaporoskim (Zaporoże, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-9538-6393*

Adnotacja. W artykule przeanalizowano pojęcie, treść i klasyfikację operacji taktycznych w trakcie dochodzenia. Przeprowadzona analiza publikacji na temat operacji taktycznych pokazuje obecność różnych podejść do określenia ich istoty, podkreślenia różnych ich rodzajów i treści wewnętrznych.

Operacja taktyczna to sytuacyjnie uwarunkowany zestaw działań dochodzeniowych (poszukiwawczych) i działań operacyjno-poszukiwawczych mających na celu rozwiązanie określonego zadania taktycznego dochodzenia w sprawie poważnego przestępstwa, dla którego powołana jest grupa śledcza i operacyjna.

Operacje taktyczne są ważnym elementem technik kryminalistycznych, ponieważ odzwierciedlają specyfikę dochodzenia w sprawie przestępstw tej kategorii. Wpływ na ich treść mają oznaki popełnienia przestępstwa przez ponadnarodową zorganizowaną grupę przestępczą oraz cechy mechanizmu popełniania przestępstw odrębnego rodzaju. Dlatego prowadzenie badań kryminalistycznych nad problematyką dochodzenia w sprawie przestępstw popełnionych przez zorganizowane grupy przestępcze z powiązaniami międzynarodowymi powinno mieć dwa kierunki: 1) określenie cech dochodzenia, ze względu na specyfikę przedmiotu dowodu i sprzeciw zorganizowanych grup przestępczych, niezależnie od rodzaju przestępstwa; 2) określenie cech dochodzenia w sprawie przestępstw niektórych rodzajów popełnianych przez zorganizowane grupy przestępcze (kradzież, rozbój, zbójnictwo, wymuszenie rozbójnicze itp.), w ramach poszczególnych technik kryminalistycznych.

Słowa kluczowe: przestępstwo, operacje taktyczne, działania śledcze (poszukiwawcze), międzynarodowe zorganizowane grupy przestępcze.

TACTICAL OPERATIONS DURING THE INVESTIGATION OF TRANSNATIONAL CRIMES

Vitvitskyi Anton

*Inspector of the response sector of the patrol police of police department No. 6
of the Zaporizhzhia district police department of the Main Department of the National Police
in the Zaporizhzhia region (Zaporizhzhia, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-9538-6393*

Abstract. The article analyzes the concept, content and classification of tactical operations during the investigation. The analysis of publications on tactical operations shows the presence of different approaches to defining their essence, highlighting their various types and internal content.

A tactical operation is a situationally determined set of investigative (search) actions and operational-search measures, aimed at solving a certain tactical task of investigating a serious crime, for which an investigative-operational group is created.

Tactical operations are an important element of forensic methods, as they reflect the specifics of the investigation of crimes of the specified category. Their content is influenced by the features of the commission of a crime by a transnational organized criminal group and the peculiarities of the mechanism of the commission of a particular type of crime. Therefore, the conduct of forensic studies of the investigation of crimes committed by organized criminal groups with international ties should have two directions: 1) determination of the specifics of the investigation, determined by the specifics of the subject of evidence and the countermeasures of organized criminal groups, regardless of the type of crime; 2) determination of the specifics of the investigation of certain types of crimes committed by organized criminal groups (thefts, robberies, robberies, extortion, etc.), within the limits of certain forensic methods.

Key words: crime, tactical operations, investigative (search) actions, transnational organized criminal groups.

ТАКТИЧНІ ОПЕРАЦІЇ У ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ЗЛОЧИНІВ

Вітвіцький Антон

*Інспектор сектору реагування патрульної поліції відділу поліції № 6
Запорізького районного управління поліції Головного управління Національної поліції
в Запорізькій області (Запоріжжя, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-9538-6393*

Анотація. У статті проаналізовано поняття, зміст і класифікацію тактичних операцій у ході розслідування. Здійснений аналіз публікацій щодо тактичних операцій показує наявність різних підходів до визначення їх сутності, виділення різноманітних їх видів і внутрішнього змісту.

Тактична операція – це ситуативно обумовлений комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, спрямований на вирішення певного тактичного завдання розслідування тяжкого злочину, для проведення якого створюється слідчо-оперативна група.

Тактичні операції є важливим елементом криміналістичних методик, оскільки відбивають специфіку розслідування злочинів зазначеної категорії. Вплив на їх зміст мають ознаки вчинення злочину транснаціональною організованою злочинною групою та особливості механізму вчинення злочинів окремого виду. Тому проведення криміналістичних досліджень проблематики розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними групами з міжнародними зв'язками, повинно мати два напрямки: 1) визначення особливостей розслідування, обумовлених специфікою предмета доказування і протидією організованих злочинних груп, незалежно від виду злочину; 2) визначення особливостей розслідування злочинів окремих видів, вчинених організованими злочинними групами (крадіжок, грабежів, розбоїв, вимагання та ін.), в межах окремих криміналістичних методик.

Ключові слова: злочин, тактичні операції, слідчі (розшукові) дії, транснаціональні організовані злочинні групи.

Постановка проблеми. Тактичні операції є важливим елементом криміналістичних методик, оскільки відбивають специфіку розслідування злочинів зазначеної категорії. Вплив на їх зміст мають ознаки вчинення злочину транснаціональною організованою злочинною групою та особливості механізму вчинення злочинів окремого виду. Проблемним є питання щодо виділення в структурі розслідування злочинів, які були вчинені організованими злочинними групами з міжнародними зв'язками специфічних тактичних операцій (характерних саме для розслідування цих злочинів). Уявляється, що у цьому є сенс, оскільки дозволяє визначити специфіку розслідування таких злочинів і тим самим є напрямком удосконалення криміналістичних методик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тактичні операції як комплекс слідчих (розшукових) дій розглядалися у наукових працях В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, П.Д. Біленчука, А.Ф. Волобуєва, В.А. Журавля, Н.І. Клименка, О.Н. Колесніченка, В.О. Коновалової, В.К. Лисиченка, Г.А. Матусовського, В.О. Одерія, М.В. Салтевського, М.І. Скригонюка, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітька та ін. Питання визначення тактичних операцій у ході розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами з міжнародними зв'язками залишається недостатньо вивченим.

Виклад основного матеріалу. Вчинення злочинів окремих видів організованими групами осіб обумовлює специфічність тактичних завдань при їх розслідуванні, що обумовлено необхідністю доказування наявності ознак організованої групи (ч. 3 ст. 28 КК України) у кожному кримінальному провадженні. Звичайно, це потребує й визначення відповідних засобів доказування. Дослідження даної проблематики у криміналістичній методиці, на наш погляд, лежить у площині теорії тактичних операцій. Розгляд процесу розслідування як діяльності, яка складається з вирішення певної ієрархії завдань, дозволяє визначити особливості розслідування злочинів, вчинених організованими групами, та адекватно відобразити їх у криміналістичній методиці.

У будь-якій цілеспрямованій людській діяльності існує певна ієрархія завдань. За співвідношенням між собою вони поділяються на стратегічні (кінцеві) і тактичні (проміжні). Поділ завдань на стратегічні і тактичні характерний для таких видів діяльності, де є боротьба, суперництво сторін. На нашу думку, використання такої термінології виправдано і стосовно діяльності з розслідування злочинів, де слідчому протистоїть особа (особи), зацікавлена в протилежному результаті боротьби за істину. Тому розслідування злочину завжди здійснюється в умовах наявної або очікуваної протидії, що обумовлює необхідність визначення відповідних тактичних завдань розслідування. Особливо це актуально при розслідуванні злочинів, вчинених організованими групами осіб.

Тактичне завдання при розслідуванні злочинів визначається як окреме (проміжне) завдання на шляху вирішення певного загального (стратегічного) завдання кримінального судочинства, пов'язане із застосуванням криміналістичних засобів, прийомів та методів (Волобуєв, 1999: 85). На наш погляд, тактичні завдання розслідування, перш за все, тісно пов'язані з обставинами, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України). Це пізнавальні тактичні завдання, оскільки їх змістом є одержання інформації про обставини вчиненого злочину. Разом з тим у криміналістичній літературі поряд із пізнавальними тактичними завданнями виділяються організаційні і психологічні завдання розслідування.

Організаційні тактичні завдання розслідування полягають у створенні необхідних умов для успішного проведення запланованих слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, забезпеченні їх необхідними засобами (транспортом, криміналістичною технікою, засобами зв'язку). Як правило, ці завдання пов'язані з налагодженням взаємодії слідчого з іншими підрозділами і службами правоохоронних органів, здійсненням сумісного планування розслідування, розподіленням обов'язків та координації роботи (Коновалова, 1973: 3-5).

У структурі розслідування злочинів домінуючими завданнями є пізнавальні тактичні завдання, інші ж мають підпорядкований характер. Аналіз слідчої практики показує, що пізнавальні тактичні завдання розслідування відрізняються одне від одного не тільки за змістом, але і за ступенем складності і відповідно – за засобами вирішення. В криміналістичній літературі виділяється три рівні тактичних завдань розслідування:

1) завдання, які можуть бути вирішені шляхом застосування певного тактичного прийому в межах окремої слідчої дії (це найбільш дрібні тактичні завдання, прикладами яких може бути виявлення ознак підробки документів під час їх огляду, встановлення під час допиту обвинуваченого обставин його перебування в певному місці тощо);

2) завдання, які вирішуються шляхом проведення окремої слідчої дії або відповідного оперативно-розшукового заходу (наприклад, вилучення документів на підприємстві (виїмка), встановлення виконавця

підпису в документі (почеркознавча експертиза), одержання свідчень про спосіб вчинення злочину (допит тощо);

3) завдання, які для свого вирішення потребують проведення комплексу слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів, тобто об'єднання зусиль слідчого, оперативних працівників, спеціалістів (Волобуєв, 1999: 87).

Вирішення тактичних завдань розслідування здійснюється за допомогою здійснення тактичних операцій, тобто сукупності слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

А.Ф. Волобуєв визначає тактичну операцію як комплекс слідчо-розшукових дій, який здійснюється в процесі розслідування за єдиним планом з метою реалізації такого тактичного завдання, яке не може бути вирішене проведенням окремої слідчої дії (Волобуєв, 2018: 268). Водночас тактична операція – це сукупність взаємопов'язаних слідчих, оперативних, ревізійних та інших дій, які розробляються і проводяться у процесі розслідування за єдиним планом під керівництвом слідчого з метою реалізації тактичного завдання, яке не може бути вирішене шляхом проведення у справі окремих слідчих дій. Метою тактичної операції завжди є вирішення конкретного завдання розслідування та здійснення відповідного впливу на слідчу ситуацію в цілому або на її компоненти. Безпосередньою метою тактичної операції, зокрема, можуть бути: 1) вирішення конфліктних ситуацій; 2) створення умов для проведення слідчої дії або іншої процесуальної дії та умов, які забезпечують результативність цієї дії; 3) забезпечення слідчої таємниці тощо (Варфоломєєва, Гончаренко, Бояров, 2011: 247).

На думку М.В. Салтевського, тактична операція – це засіб діяльності слідчого, що використовується для вирішення тактичних завдань, які виникають при розкритті, розслідуванні і попередженні злочинів. Вчений пропонує розглядати структуру тактичної операції за допомогою відповідної формули. Якщо виходити з того, що елементами операції є слідчі дії (СД), оперативно-розшукові заходи (ОРЗ), організаційні заходи (ОЗ), то структуру тактичної операції можна подати в такому вигляді: $СТО = (СД + N) + (ОРЗ + N) + (ОЗ + N)$, де N – кількість повторюваних елементів (Салтевський, 2001: 79-83). При формулюванні поняття тактичної операції вчений робить акцент на її діяльнісному боці, але вказаної ознаки недостатньо для розкриття сутності даної категорії. Більш точними уявляються визначення поняття тактичної операції як «комплекс обумовлених слідчою ситуацією взаємозалежних, скоординованих слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів, проваджених правомочними посадовими особами під керівництвом слідчого з метою вирішення тактичного завдання як проміжної мети розслідування» (Князев, 1982: 127-129).

У криміналістичній літературі існує й підхід, згідно з яким до тактичної операції окрім слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів включаються ще й прийоми. Така позиція є не зовсім зрозумілою, оскільки прийоми не існують самі по собі, вони застосовуються в межах певних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Тому вказувати у структурі тактичної операції не тільки на її елементи, але ще й на елементи елементів, на наш погляд, є недоречним.

Потрібно зазначити, що в практичній діяльності проводяться саме комплекси слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів – перш за все при розслідуванні тяжких злочинів, коли створюються слідчо-оперативні групи. Але через відсутність належної теоретичної розробки і відповідних рекомендацій слідчі й оперативні працівники здійснювали їх методом спроб і помилок, керуючись тільки власним досвідом та досвідом своїх колег. На наш погляд, саме ця практика обумовила наукові дослідження проблеми тактичних операцій і розробку відповідного криміналістичного вчення.

Узагальнюючи викладені в криміналістичній літературі підходи щодо сутності тактичних операцій та узагальнення слідчої й оперативно-розшукової практики, можна визначити такі істотні ознаки тактичних операцій при розслідуванні злочинів:

1) поєднання (комплекс) слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на вирішення певного тактичного завдання розслідування (організаційно-технічних заходів недоцільно визначати як самостійний елемент, адже вони вживаються для забезпечення слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів);

2) дії, що входять до тактичної операції, є пов'язаними між собою як елементи певного алгоритму;

3) характер завдань розслідування і відповідно склад тактичних операцій визначається видом і ступенем тяжкості вчиненого злочину (це тяжкі злочини);

4) особливості тактичних операцій ситуаційно обумовлені;

5) проведення тактичних операцій вимагає єдиного керівництва, що може бути повністю реалізовано тільки шляхом створення слідчо-оперативних груп.

З урахуванням викладеного може бути сформульовано таке визначення поняття тактичної операції: тактична операція – це ситуативно обумовлений комплекс слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, спрямований на вирішення певного тактичного завдання розслідування тяжкого злочину, для проведення якого створюється слідчо-оперативна група.

Потрібно звернути увагу на те, що в криміналістичній теорії у наш час дискутується питання про те, надбанням якого розділу криміналістики є категорія тактичної операції, зокрема криміналістичної тактики чи криміналістичної методики. Так, одна група вчених тактичні операції розглядає як структурний елемент криміналістичної тактики. Інші криміналісти вважають, що тактичні операції залежно від характеру вирішуваних за їх допомогою завдань розслідування можуть розглядатися як елементи тактики, так і методики.

На наш погляд, зважаючи на розроблені в криміналістиці теоретичні положення і практичні рекомендації щодо тактичних операцій при розслідуванні злочинів, варто констатувати існування окремого криміналістичного вчення. Відповідно, воно повинне знайти відображення в загальнотеоретичних положеннях науки і в криміналістичній тактиці як засіб вирішення тактичних завдань розслідування у загальному вигляді. В методиці ж розслідування злочинів окремих видів тактичні операції відбивають особливості розслідування цих злочинів, спираючись на типові завдання і типові ситуації та набуваючи конкретного змісту і практичних рекомендацій щодо їх проведення.

Зараз можна констатувати, що криміналістичне вчення про тактичні операції в цілому вже сформувалося, але в ньому є ще певні прогалини, окремі положення мають дискусійний характер. До них належить зокрема положення щодо видів тактичних операцій.

В.О. Коновалова в одній із своїх робіт розглядає тактичні операції при розслідуванні розкрадань державного і громадського майна, вчинених посадовими особами. До числа тактичних операцій нею віднесені операції: 1) по виявленню способу вчинення злочину; 2) по виявленню викраденого майна; 3) по встановленню злочинних зв'язків розкрадачів; 4) по відшкодуванню нанесеного збитку; 5) по виявленню неврахованої продукції; 6) по встановленню відхилень від технологічного процесу; 7) по затриманню розкрадачів по гарячих слідах (Коновалова, 1978: 35). В іншій роботі названий автор визначає тактичні операції, характерні для розслідування вбивств. На її думку, найзначнішими операціями є «Особа вбивці», «Склад і рольові функції злочинної групи», «Знаряддя злочину», «Свідоцька база», «Місце перебування злочинця» (Коновалова, 2001: 282). Г.А. Матусовський значну увагу приділив тактичним операціям «Пошук майна», «Документ», «Затримання» при розслідуванні економічних злочинів (Матусовський, 1999: 152-155). В.С. Кузьмічов і Г.І. Прокопенко виокремили тактичні операції «Збирання інформації», «Фіксація», «Пошук» (Кузьмічов, Прокопенко, 2001: 198). О.Ю. Булулуков розглянув особливості тактичної операції «Особа злочинця» (Булулуков, 2001: 166-175).

Як зазначалося, тактичні операції включають до свого складу різноманітні за природою дії: процесуальні і непроцесуальні. Наприклад, О.В. Лагутін вказує, що тактичні операції можна розділити на однорідні й неоднорідні (Лагутін, 1980: 17). У цьому плані В.О. Коновалова справедливо вказує, що відмінною рисою тактичних операцій є об'єднання декількох дій, що одночасно або в близькій часовій послідовності здійснюються для досягнення поставленої мети. Тактичні операції можуть охоплювати як однорідні, так і різнорідні дії. Вони можуть містити в собі провадження слідчих або оперативно-розшукових дій і мати змішаний характер, тобто складатися зі слідчо-оперативних дій (Коновалова, 1984: 36). У цьому плані виникає питання про підстави такого поділу тактичних операцій. Йдеться про те, чи можуть тактичні операції складатися з однотипних слідчих (розшукових) або оперативно-розшукових дій.

Це питання в теорії криміналістики вирішується неоднозначно. Ті, хто вважають, що тактична операція може включати комплекс узгоджених між собою однотипних дій (наприклад, декілька обшуків або декілька допитів), виходять з існуючих реалій, коли однотипність декількох дій дозволяє вирішувати певне тактичне завдання розслідування. Прикладом тактичної операції, що об'єднує однотипні дії, є груповий обшук (Денисюк, 1999: 40). Так, С.Ф. Денисюк пише, що у процесі підготовки групового обшуку варто передбачити засоби зв'язку між учасниками, єдине керівництво і єдиний план його проведення, порядок обміну інформацією, а також і те, що ці обшуки повинні проводитися в один і той самий день і годину (Денисюк, 1999: 9).

Вчені, які не підтримують такої позиції, вказують, що якими б обставинами не було викликане провадження групового обшуку, він завжди, незалежно від числа об'єктів, залишається груповим, тобто однією за змістом і процесуальною характеристикою дією. В.О. Коновалова зазначає, що в цьому традиційному розумінні такий обшук не може претендувати на назву тактичної операції, тому що остання являє собою об'єднання декількох різнорідних за своїм призначенням слідчих (розшукових) і оперативно-розшукових дій, підпорядкованих виконанню поставленого завдання, формулювання якого збігається з назвою тактичної операції, що визначена більш лаконічно або має умовне кодове найменування (Коновалова, 2001: 284).

На нашу думку, тактичні операції можуть бути підрозділені на операції, що об'єднують різнорідні або однорідні дії. Це може бути система слідчих дій або система оперативно-розшукових заходів.

Тактична операція може за своєю структурою складатися і з однотипних дій – декількох допитів, спрямованих на виконання тактичного завдання; ряду обшуків у різних місцях або в різних осіб, що сприяють вирішенню пошукових завдань розслідування, та ін. Оперативно-тактична операція (комплекс оперативно-розшукових заходів) також може включати систему однотипних оперативних заходів – серію опитувань, що сприяють вирішенню оперативно-тактичного завдання, комплекс різноманітних оперативних спостережень тощо.

На нашу думку, цілком прийнятною є позиція В.П. Бахіна, який вказує, що природа і сутність будь-якої слідчої (розшукової) дії визначається характером її тактичних можливостей, місцем і роллю в системі засобів і методів процесуальної діяльності слідчого. Уявляється, що тактичний характер притаманний тільки тим діям, які спрямовані на одержання доказової інформації, і виявляється в них (Бахін, 1999: 19-20). На думку В.Ю. Шепітька тактичні операції залежно від характеру елементів, що входять до її структури можуть охоплювати: 1) дві слідчі (розшукові) дії і більше; 2) комплекс різнопланових слідчих (розшукових) дій; 3) комплекс слідчих (розшукових) і оперативно-розшукових дій; 4) комплекс слідчих (розшукових) дій і заходів організаційного порядку; 5) систему оперативно-розшукових заходів (оперативно-тактична операція); 6) комплекс оперативно-розшукових і організаційних заходів (Шепітько, 2000: 62).

Г.А. Матусовський відзначає, що тактичні операції за своїм характером можуть бути простими і складними, операціями тактичного або стратегічного порядку. Тактичні операції можуть охоплювати кілька етапів розслідування, а можуть здійснюватися на одному етапі й виконувати локальну роль. За цією підставою розрізняються системи криміналістичних комплексів дій слідчого, що включають: 1) тактико-криміналістичну комбінацію (тактичну комбінацію) прийомів провадження певної слідчої дії (огляду, обшуку, допиту, очної ставки); 2) тактико-криміналістичну операцію (тактичну операцію) вирішення слідчих завдань у межах етапу (окремих його періодів, епізодів) розслідування; 3) методико-криміналістичну операцію вирішення загальних, основних, головних (стратегічних) завдань розслідування злочину (Матусовський, 1999: 154).

На наш погляд, такий поділ тактичних операцій є спірним. Рекомендації щодо тактичних операцій завжди мають рекомендаційний характер. Поділ тактичних операцій на обов'язкові та необов'язкові означає надання криміналістичним рекомендаціям характеру приписів закону, що суперечить сутності наукових рекомендацій щодо розслідування злочинів, яке завжди має ситуативний характер.

Важливим критерієм класифікації тактичних операцій є диференціація тактичних (проміжних) завдань розслідування. Саме завдання розслідування впливають на обрання того чи іншого комплексу слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових або інших заходів. Тактичні операції можуть бути різноманітними за обсягом, тобто за числом слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів, і в кожному разі обсяг дій визначається слідчим залежно від складності завдання і можливої ефективності дії, що обирається (Коновалова, 1984: 35). Правильне визначення типових тактичних завдань є тією основою, яка дозволяє формувати тактичні операції і визначати їх оптимальність.

Проблемним є питання щодо виділення в структурі розслідування злочинів, які були вчинені організованими групами осіб, специфічних тактичних операцій (характерних саме для розслідування цих злочинів). Уявляється, що у цьому є сенс, оскільки дозволяє визначити специфіку розслідування таких злочинів і тим самим є напрямком удосконалення криміналістичних методик.

При розслідуванні злочинів, вчинених організованими групами осіб, проводяться тактичні операції, обумовлені двома чинниками: 1) особливостями предмета доказування у кримінальному провадженні щодо злочину, вчиненого організованими злочинними групами; 2) активною протидією розслідуванню з боку організованих злочинних груп.

До тактичних операцій, обумовлених особливостями предмета доказування віднесено такі:

- тактична операція «Розподіл функцій» як комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів спрямована на встановлення кількості учасників групи (три або більше), розподілу між ними функцій щодо вчинення злочину і факту усвідомлення членами групи, що вони діють сумісно та узгоджено (існування плану злочинної діяльності);

- тактична операція «Стійкість групи» як комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів повинна бути спрямована на встановлення факту існування між членами організованої групи стабільних соціальних зв'язків;

- тактична операція «Злочинна діяльність групи» має своїм завданням встановлення такої ознаки організованої групи, як її спрямованість на вчинення кількох злочинів, і включає комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів щодо виявлення і доказування епізодів злочинної діяльності (злочинів) чи їх підготовки.

До тактичних операцій, обумовлених активною протидією розслідуванню з боку організованих злочинних груп, зокрема спрямованістю такої протидії, віднесено такі:

- тактична операція «Забезпечення збереження речових доказів» як комплекс слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів спрямована на випередження злочинців у намаганні знищення, утаювання, маскування або фальсифікації доказів під час проведення розслідування;

- тактична операція «Попередження зникнення підозрюваного» спрямована на випередження раптового від'їзду (втечі) співучасників злочину, які потрапили або можуть потрапити в поле зору правоохоронних органів;

- тактична операція «Захист свідків і потерпілих» спрямована на забезпечення від впливу членів організованих злочинних груп свідків і потерпілих з метою спонукання їх до утаювання відомих їм фактів або дачі неправдивих свідчень;

- тактична операція «Засоби масової інформації» спрямована на попередження намагання організованих злочинців протидіяти розслідуванню шляхом створення несприятливих зовнішніх умов розслідування (комплекс слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та інших заходів щодо нейтралізації тиску на слідство через засоби масової інформації);

- тактична операція «Нейтралізація зовнішніх корупціонерів» спрямована на нейтралізацію можливого втручання в процес розслідування злочину корумпованих представників органів державної влади і місцевого самоврядування;

- тактична операція «Нейтралізація внутрішніх корупціонерів» спрямована на нейтралізацію можливого втручання в процес розслідування злочину корумпованих працівників правоохоронних органів;

- тактична операція «Безпека» спрямована на усунення можливості впливу організованих злочинних груп безпосередньо на членів слідчо-оперативної групи.

Висновки. Тактичні операції є важливим елементом криміналістичних методик, оскільки відбивають специфіку розслідування злочинів зазначеної категорії. Вплив на їх зміст мають ознаки вчинення злочину

організованою групою осіб та особливості механізму вчинення злочинів окремого виду. Тому проведення криміналістичних досліджень проблематики розслідування злочинів, вчинених організованими групами осіб, повинно мати два напрямки: 1) визначення особливостей розслідування, обумовлених специфікою предмета доказування і протидією організованих груп, незалежно від виду злочину; 2) визначення особливостей розслідування злочинів окремих видів, вчинених організованими групами осіб (крадіжок, грабежів, розбоїв, вимагання, шахрайств та інших), в межах окремих криміналістичних методик.

Список використаних джерел

1. Бахин В.П. Понятие, сущность и содержание криминалистической тактики : лекция. Симферополь : Таврический экологический ин-т, 1999. 34 с.
2. Булулуков О.Ю. Тактическая операция «Личность преступника» в расследовании убийств при отсутствии трупа // Проблемы законности : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2001. Вип. 49. С. 166–175.
3. Волобуєв А.Ф. Тактичні задачі розслідування розкрадань майна в сфері підприємницької діяльності // Вісник Запорізького юридичного інституту. 1999. № 3. С. 84–90.
4. Денисюк С.Ф. Система тактичних прийомів обшуку: Автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. 1999. 18 с.
5. Денисюк С. Ф., Шепитько В. Ю. Обыск в системе следственных действий (тактико-криминалистические проблемы) : научно-практ. пособие. Харьков : Консум, 1999. 160 с.
6. Князев В.А., Марушев А.Д. К вопросу о понятии тактической задачи расследования // Реформа политико-правовой системы советского общества и укрепление социалистического правопорядка : тезисы выступл. к обл. конф. Харьков, 1990. С.127–129.
7. Князев В.А. О понятии тактической операции // Криминалистика и судебная экспертиза. Киев : Выща школа, 1982. Вип. 25. С.65–68.
8. Коновалова В.Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя. Киев : РИО МВД УССР, 1973. 122 с.
9. Коновалова В.Е. Организация расследования хищений государственного и общественного имущества : учеб. пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1984. 44 с.
10. Коновалова В.Е. Психология в расследовании преступлений. Харьков : Выща школа, 1978. 144 с.
11. Коновалова В.Е. Убийство : искусство расследования : монография. Харьков : Факт, 2001. 311 с.
12. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т.В.Варфоломеева, В.Г.Гончаренко, В.І.Бояров [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
13. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.
14. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика : навч. посібник / За заг. ред. В.Г.Гончаренка та С.М.Моїсєєва. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 368 с.
15. Лагутин А.В. Тактические операции при расследовании преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. Вып. 20. Киев : Выща школа, 1980. С. 16–19.
16. Лукашевич В.Г. Криминалистическая теория общения: постановка проблемы, методика исследования, перспективы использования. Киев : Украинская академия внутренних дел, 1993. 194 с.
17. Матусовский Г.А. Экономические преступления : криминалистический анализ. Харьков : Консум, 1999. 205 с.
18. Салтєвський М.В. Криміналістика : підручник. У 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 528 с.
19. Шепитько В.Ю. Тактика расследования преступлений, совершаемых организованными группами и преступными организациями. Харьков, 2000. 88 с.

References

1. Bakhin V.P. Ponyatiye, sushchnost' i sodержaniye kriminalisticheskoy taktiki [The concept, essence and content of forensic tactics] : lektsiya. Simferopol' : Tavricheskiy ekologicheskiy in-t, 1999. 34 s. [in Russian].
2. Bululukov O.YU. Taktycheskaya operatsyya «Lychnost' prestupnyka» v rassledovanyy ubyystv pry otsutstvyy trupa [Tactical operation "Personality of the criminal" in the investigation of murders in the absence of a corpse] // Problemy zakonnosti : resp. mizhvidom. nauk. zb. / vidp. red. V.YA. Tatsiy. Kharkiv : Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 2001. Vyp. 49. S. 166–175. [in Ukrainian].
3. Volobuiev A.F. Taktychni zadachi rozsliduvannya rozkradan maina v sferi pidpriemnytskoi diialnosti [Tactical tasks of the investigation of theft of property in the field of business activity] // Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu. 1999. № 3. S. 84–90. [in Ukrainian].
4. Denysiuk S.F. Systema taktychnykh pryiomiv obshuku [The system of tactical search methods] : Avtoreferat dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kharkiv : Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. 1999. 18 s. [in Ukrainian].
5. Denisyuk S. F., Shepit'ko V. YU. Obysk v sisteme sledstvennykh deystviy (taktiko-kriminalisticheskiye problemy) [Search in the system of investigative actions (tactical and forensic problems)] : nauchno-prakt. posobiye. Khar'kov : Konsum, 1999. 160 s. [in Russian].
6. Knyazev V.A., Marushev A.D. K voprosu o ponyatii takhticheskoy zadachi rassledovaniya [To the question of the concept of the tactical task of investigation] // Reforma politiko-pravovoy sistemy sovetskogo obshchestva i ukrepleniye sotsialisticheskogo pravoporyadka : tezisyy vystupl. k obl. konf. Khar'kov, 1990. S.127–129. [in Russian].

7. Knyazev V.A. O ponyatii takticheskoy operatsii [On the concept of a tactical operation] // Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza. Kiev : Vyshcha shkola, 1982. Vip. 25. S.65–68. [in Russian].
8. Konovalova V.Ye. Organizatsionnyye i psikhologicheskiye osnovy deyatelnosti sledovatelya [Organizational and psychological foundations of the investigator's activity]. Kiev : RIO MVD USSR, 1973. 122 s. [in Russian].
9. Konovalova V.Ye. Organizatsiya rassledovaniya khishcheniy gosudarstvennogo i obshchestvennogo imushchestva [Organization of the investigation of theft of state and public property] : ucheb. posobiye. Khar'kov : Yurid. in-t, 1984. 44 s. [in Russian].
10. Konovalova V.Ye. Psikhologiya v rassledovanii prestupleniy [Psychology in the investigation of crimes]. Khar'kov : Vyshcha shkola, 1978. 144 s. [in Russian].
11. Konovalova V.Ye. Ubiystvo : iskusstvo rassledovaniya [Murder: the art of investigation] : monografiya. Khar'kov : Fakt, 2001. 311 s. [in Russian].
12. Kryminalistyka [Criminalistics]. Akademichnyi kurs : pidruchnyk / T.V.Varfolomeieva, V.H.Honcharenko, V.I.Boiarov [ta in.]. Kyiv : Yurinkom Inter, 2011. 504 s. [in Ukrainian].
13. Kryminalistyka [Criminalistics] : pidruchnyk : u 2 t. T. 1 [A. F. Volobuiev, M. V. Danshyn, A. V. Ishchenko ta in.] ; za zah. red. A. F. Volobuieva, R. L. Stepaniuka, V. O. Maliarovoi ; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2018. 384 s. [in Ukrainian].
14. Kuzmichov V.S., Prokopenko H.I. Kryminalistyka [Criminalistics] : navch. posibnyk / Za zah. red. V.H.Honcharenka ta Ye.M.Moiseieva. Kyiv : Yurinkom Inter, 2001. 368 s. [in Ukrainian].
15. Lagutin A.V. Takticheskiye operatsii pri rassledovanii prestupleniy [Tactical operations in the investigation of crimes] // Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza. Vyp. 20. Kiev : Vyshcha shkola, 1980. S. 16–19. [in Russian].
16. Lukashevich V.G. Kryminalisticheskaya teoriya obshcheniya: postanovka problemy, metodika issledovaniya, perspektivy ispol'zovaniya [Forensic theory of communication: problem statement, research methodology, prospects for use]. Kiev : Ukrainskaya akademiya vnutrennikh del, 1993. 194 s. [in Russian].
17. Matusovskiy G.A. Ekonomicheskiye prestupleniya : kriminalisticheskyy analiz [Economic crimes: a forensic analysis]. Khar'kov : Konsum, 1999. 205 s. [in Russian].
18. Saltevskiy M.V. Kryminalistyka [Criminalistics] : pidruchnyk. U 2 ch. Kharkiv : Konsum, 2001. Ch. 2. 528 s. [in Ukrainian].
19. Shepit'ko V.YU. Taktika rassledovaniya prestupleniy, sovershayemykh organizovannymi gruppami i prestupnymi organizatsiyami [Tactics of investigating crimes committed by organized groups and criminal organizations]. Khar'kov, 2000. 88 s. [in Russian].